

T.C.
ORMAN VE SU İŞLERİ BAKANLIĞI
ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
EGE ORMANCIK ARAŞTIRMA
ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

ARAŞTIRMA BÜLTENİ

EGE BÖLGESİNDE ÇAMFISTIĞI İŞLETMECİLİĞİ ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR

GİRİŞ

Fıstıkçamı (*Pinus pinea L.*) önemli ekonomik değere sahip olan tohumları nedeniyle yoğun bir şekilde yetiştirilmektedir. Bakanlığımız da gerek yörelerde yarattığı katma değer, gerekse orman-halk ilişkilerinin iyileştirilmesine sağladığı katkılar nedeniyle bu üretimi desteklemektedir. En geniş yayılışını Ege Bölgesi'nde yapan bu tür, yöresel bazda ve çoğunlukla orman köylerindeki bir çok tarım işletmesinin de öncelikli üretim tercihi haline gelmiştir. 1200 tonu aşan çamfıstığı üretiminin %85 'lik önemli bir bölümü ihraç edilirken, Türkiye üretiminin yaklaşık 2/3'ü de Ege Bölgesi'nden özellikle bu işletmeler tarafından sağlanmaktadır. 1970 li yıllardan itibaren önce Bergama-Kozak, daha sonra Aydın-Koçarlı bölgelerindeki tarım işletmeleri bu konuda öncü olmuşlar, çamfıstığı üretiminin yaygınlaşmasında önemli katkı sağlamışlardır.

1995-1996 yılları arasında İzmir-Bergama-Kozak ve Aydın-Koçarlı yörelerinde yapılan çalışma ile; üretim yapan tarımsal işletmeler üzerinde durulmuş, üretimden, pazara sürüm aşamasına kadar olan evrelerdeki tüm süreçler ve bu süreçlerdeki birimler (tarım işletmeleri, kooperatifler, ihracatçılar vb.) irdelenmiştir. Proje ile mevcut durum ortaya konulurken, sorun ve beklentilerin belirlenmesi, sonuç ve önerilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

YAPILAN ÇALIŞMALAR

Çalışmanın temel materyalini, alan çalışmasına dayalı anket verileri

oluşturmaktadır. Bu amaçla Kozak bölgesinde 13 köy ve 52 adet, Koçarlı bölgesinde 7 köy ve 41 adet olmak üzere toplam 93 tarımsal işletmeyle ve 20 köy muhtarlığı ile anket çalışmaları yapılmıştır. Yine her iki yöreyi temsil edecek şekilde fıstıkçamı örnek alanları alınarak, buralarda birim alandaki (dekar) ağaç sayısı, kozalak miktarı ve ağaçların yaş gruplarına dağılımları belirlenmiştir.

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Köy Genel Bilgileri

Kozak yöresindeki 13 adet köyün 1990 yılı nüfus istatistiklerine göre, ortalama nüfusu 611, ortalama hane sayısı 188 dir. Hane büyüklüğü 3,24 kişidir. Nüfusun %51 i 15-64 yaş arası faal nüfustur. Hane başına düşen ortalama arazi genişliği 47,8 dekadır. Topraksız hanelerin oranı %30 dur. 16.000 ha civarında olan özel ormanların 2000 ha.'sı köy tüzel kişiliklerine aittir. Bağ ve meyvelikler yerlerini fıstıkçamı alanlarına bırakmaya başlamıştır. Arıcılık ise gelişmekte olan bir daldır.

Koçarlı bölgesinde 7 adet köyün 1990 yılı nüfus istatistiklerine göre, ortalama nüfusu 660, ortalama hane sayısı 180 dir. Hane büyüklüğü 3,66 kişidir. Nüfusun %63'ü 15-64 yaş arası faal nüfustur. Yöre tarım işletmelerinin % 75'i 50 dekadandan daha az araziye sahiptir.. Topraksız hanelerin oranı % 4 dür. Asli geçim kaynakları çamfıstığı, hayvancılık, zeytin ve incir yetiştiriciliğidir. Toplam fıstıkçamı alanlarının Kozak yöresinde % 9.4 ü, Koçarlı yöresinde ise %3.9 u köy tüzel kişiliklerine aittir.

Çamfıstığı Üretimi Yapan Tarımsal İşletmeler

Kozak yöresi tarım işletmelerinde; ortalama hane halkı nüfusu 3.6, işletmecilerin eğitim yılı ortalaması 5.2 yıldır. Toplam arazilerin %63.2 si fıstıkçamlıklardır. Ortalama fıstıkçamı arazi genişliği 68.1 dekadır. Kozak yöresi işletmelerinin tamamına yakınında fıstıkçamında budama yapılmaktadır. Budamalar standart olmayıp, mutedilden, şiddetliye kadar değişik teknikler uygulanmaktadır. Koçarlı yöresi tarım işletmelerinde; hane halkı nüfusu 4.7, işletmecilerin eğitim yılı ortalaması 3.8 yıldır. Toplam arazilerin %49.3'ü fıstıkçamlıklardır. Ortalama fıstıkçamı arazi genişliği 48.1 dekadır. Mülkiyeti devlete ait olduğundan Koçarlı yöresi işletmeleri, orman idaresinin izin verdiği oranda fıstıkçamında budama yapmaktadır.

Kozak yöresinde 1996 yılı fiyatlarıyla tüm tarımsal gelirin %51, Koçarlı yöresinde ise %67'si fıstıkçamından elde edilmiştir. Her iki yöre işletmecileri de yaptıkları uygulamalarda kendilerine yol gösteren her hangi bir kurum olmadığını, tamamen birbirlerinden etkilenecek gübreleme ve ilaçlama yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda Kozak yöresinde Karaveliler köyü örnek oluştururken, Koçarlı yöresinde ise Esentepe köyü özellikle ilaçlama ve gübre verilmesinin ilk uygulamaya başladığı ve yaygınlaştığı yer olarak ön plana çıkmaktadır.

İncelenen Yörelerdeki Fıstıkçamı (Pinus pinea L.) Ormanlarının Bazı Özellikleri

Kozak ve Koçarlı yörelerinde fıstıkçamı ormanlarında yapılan ölçümlerde sırasıyla bir dekada ortalama ağaç sayısı 18 ve 12 adet olarak bulunmuştur. Bir ağaçtaki kozalak miktarı ise 22.41 ve 55.0 adet, hektardaki ortalama verim ise 68.3 kg ve 118.5 kg iç fıstık olarak belirlenmiştir. Kozak yöresi ormanlarının yalnızca %5 i 60 yaşından büyük iken, bu oran Koçarlı'da %25 olarak bulunmuştur. Her iki yörede de

en düşük kozalak adeti taban arazilerde, özellikle dere yataklarına yakın alanlarda görülmüştür.

Çamfıstığı üretiminin pazarlanması

Kozak yöresinde fıstıkçamının değerlendirilmesinde Aşağıbey ve Yukarıbey tarımsal kalkınma kooperatifleri, Koçarlı yöresinde ise faaliyetini askıya almış olan Mazon Tarımsal Kalkınma Kooperatifi bulunmaktadır. Çamfıstığı alımının Koçarlı yöresinde tamamı, Kozak yöresinde ise önemli bir bölümü tüccar tarafından yapılmaktadır.

Türkiye'den ihracat dünyanın her tarafına yapılmakla beraber başlıca alıcı ülkeler; Almanya, İtalya, Fransa, İngiltere, ABD, Körfez Ülkeleri, Mısır ve Suriye'dir. Ana ihracat limanı İzmir'dir. Bunun yanı sıra Gaziantep ve İstanbul'dan da ihracat vardır. Çamfıstığının dünya pazarlarına yıllık global sürüm miktarı 20.000 ton civarındadır. Bu pazarda 10.000 tonluk üretim ile Çin Halk Cumhuriyeti ilk sırada yer alır. Bunu Pakistan-Afganistan 5.000 ton, İspanya 3.000 ton, Türkiye 1.200 ton, Portekiz 850 ton ve İtalya 400 ton ile takip etmektedir. Sonuçta, mülkiyet problemleri en önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunu çözmek için kadastro çalışmaları bir an önce tamamlanmalı ve kooperatifleşmeye ağırlık verilerek üretici hakları korunmalıdır.

Teknik Bülten No:8,

Yayınlanma Yılı: 1997,

Kurum İsmi: Ege Ormancılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü,

Yazarlar: Dr. Fevzi BİLGİN, Zerrin AY

Adres: Ege Ormancılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Mustafa Kemal Bulvarı No:75, 35515 Zeytinalanı/Urla/İZMİR

Tel: 232 7663495

Fax: 232 7663499

E-posta:egearastirma@ogm.gov.tr,

Web sitesi: www.efri.gov.tr